

Grote verschillen bij gebruik bestuursrecht

De ene burgemeester is de andere niet

Burgemeesters krijgen steeds meer mogelijkheden om criminele inwoners te straffen. In Brabant zijn er van gemeente tot gemeente grote verschillen in aanpak te zien. Het is maar welke rol de burgemeester preferereert.

MARIËTTE DEN ENGELSE

Afwijkend stroomverbruik in de Ds. Louwe Kooymanstraat is begin dit jaar aanleiding voor een hoop commotie in Waalwijk. Onderzoek brengt de politie bij de woning van de ouders van topturner Yuri van Gelder. Terwijl de ooit cokesnuivende turner ergens in de ringen hangt, wordt in zijn ouderlijk huis 2,4 kilo hennep gevonden met een straatwaarde van tienduizend euro. Foute boel. Burgemeester Nol Kleijngeld kent geen genade en met de Wet Damocles zwaaiend sluit hij het pand voor drie maanden. De familie staat tijdelijk op straat.

Het is de sterke arm van het bestuursrecht. Burgemeesters mogen sinds 2007 woningen tijdelijk sluiten waar de politie drugs heeft gevonden. In Tilburg is Ruud Vreeman een van de eersten die met de Wet Damocles in de hand mensen tijdelijk uit hun huis laat zetten: in 2008 doet hij dat acht keer. Achter de vodden gezeten door de Brabantse taskforce tegen de drugscriminaliteit slaan alle burgemeesters dezelfde weg in. De gedachte: als het niet lukt om drugscriminelen te raken via het strafrecht, moet het maar via bestuursrechtelijke weg. De burgemeester krijgt daarmee de mogelijkheid om de spierballen te laten rollen. Wie niet meedoet, krijgt al snel het verwijt een 'wegkijker' te zijn. In 2015 doet vrijwel iedere burgemeester mee, wat in heel Brabant tot 259 Damocles-sluitingen leidt. 2017 is het topjaar: 431 woningen gaan dan tijdelijk op slot.

Het sluiten van drugspannen is voor burgemeesters niet de enige mogelijkheid om criminelen dwars te zitten. Om te voorkomen dat met groot gemak bedrijven worden gestart die bonafide lijken maar gebruikt worden om fout geld wit te wassen, is de Wet Bibob in 2003 in het leven geroepen. Het geeft burgemeesters het gereedschap een vergunning te weigeren of in te trekken om te voorkomen dat ze criminele activiteiten faciliteren.

Hoe vaak grijpen burgemeesters naar deze bestuursrechtelijke wapens in de strijd tegen drugscriminaliteit? De Brabantse onderzoeksredactie vroeg het alle Brabantse gemeenten. Die leverden cijfers aan vanaf 2015, de registratie ging in veel gevallen niet verder terug. De verschillen

zijn enorm. Gemeenten hanteren verschillende regels. De een sluit een pand als iets meer dan de gebruikershoeveelheid drugs wordt gevonden, de ander pas als er pak 'm beet 500 hennepplanten staan of tien zaken met xtc-pillen.

Tilburg (44), Waalwijk (36) en Oss (21) waren in 2018 de fanatiekste sluiters van drugspannen. „Het is jammer dat het nodig is, maar ik geloof erin dat het sluiten van woningen waar drugs is gevonden, het criminelere moeilijker maakt, stelt de Tilburgse burgemeester Theo Weterings. Toch sloot het gros van de Brabantse gemeenten vorig jaar slechts 5 of minder panden. In Reusel-De Mierden bleef de teller in 2018 zelfs steken op nul. Volgens waarnemend burgemeester Jetty Eugster komt dat omdat er simpelweg geen kwekerij is aangetroffen. „Sinds 2018 sluiten we direct bij een overtreding. Regelmatig controleren we panden die al lang leeg staan. We koesteren niet de illusie dat er geen kwekerijen meer zijn. Maar om die te vinden zijn we voor een groot deel ook afhankelijk van meldingen van opmerkelijke inwoners.”

Gecorrigeerd naar het aantal inwoners voert Rucphen de Damocleslijst aan op nauwe voet gevolgd door Waalwijk. Het kleine Rucphen, met 22.000 inwoners, sluit relatief bijna tien keer meer drugspannen dan Den Bosch (153.000 inwoners). „We hebben zero tolerance beleid”, verklaart de Rucphense burgemeester Marjolein van der Meer Mohr. „Veel gemeenten geven eerst een waarschuwing, wij sluiten direct.” Ze vindt Damocles een effectief middel in de strijd tegen de ondermijnende drugscriminaliteit. „Het gevaar van drugscriminaliteit in woonwijken tast de

Als er drugs worden gevonden in een woning waar een heel gezin woont, is dat een enorm dilemma

openbare orde in ernstige mate aan en moet via een zo breed mogelijk palet aan maatregelen bestreden worden.”

Burgemeester Nol Kleijngeld is ook van de harde aanpak. Als er in een Waalwijkse woning meer dan een gebruikershoeveelheid drugs wordt gevonden, gaat die dicht. Dus sloot Kleijngeld het pand van turnfamilie Van Gelder. Maar hij deinst er ook niet voor terug hele gezinnen uit huis te zetten, hoe schrijnend dat soms ook is. „Het kan geen reden zijn om dan maar van sluiting af te zien. Je begeeft je dan op glad ijs. Je moet niet gek opkijken als drugscrim-

Dossier
Ondermijning

minelen dan bewust gezinnen voor hun karretje proberen te spannen”, zei hij eerder in het Brabants Dagblad.

Dat is wel waar de schoen wringt. Steeds meer wetenschappers en bestuurders twijfelen aan het effect van dit zero-tolerance beleid. Maak je burgemeesters niet tot straffers terwijl ze eigenlijk niets in het strafrecht te maken hebben? Sommige burgemeesters twijfelen ook. Onder hen Jan Boelhouwer van Gilze en Rijen, die bekend staat als een hardliner in de strijd tegen drugscriminaliteit. Hij werd aan het denken gezet door het verhaal van een Turkse familie met 10.000 euro schuld bij criminele landgenoten.

„Onder druk van de bende had het gezin een hennepplantage in de woning. Die werd opgerold, waardoor de schuld bij de criminelen opliep naar een ton, ook al vanwege gemiste oogst. Ze dreigden de kinderen door de knieën te schieten. De woning is gesloten, het gezin ondergebracht op een camping”, verhaalt Boelhouwer. „Maar wat kan die familie nou nog? Opnieuw een hennepplantage beginnen om van de schuld af te komen? Terug de misdaad in

duis, ze kunnen bijna niet anders.” Het betekent zeker niet dat Boelhouwer nooit meer sluit, maar het is geen automatisme zoals het dat ook niet is voor de Tilburgse burgemeester Weterings die toch ook met regelmaat panden sluit. „In schat dat ik in één op de twintig gevallen niet sluit omdat duidelijk is dat de bewoner werd gedwongen.”

Een burgemeester in het Oost-Brabantse loopt er liever niet mee te koop dat ze niet per definitie sluit. „Ik wil voorkomen dat criminelen hier hun heil zoeken omdat ze denken dat ze minder risico lopen”, geeft de burgemeester toe. „Sluiten is niet in alle gevallen wenselijk. Als er drugs worden gevonden in een woning waar een heel gezin woont, is dat een enorm dilemma. Als je zo'n huis op slot doet kan dat vooral de kinderen in het gezin in nog grotere problemen brengen.”

Er is een kentering waarneembaar in het spierballengedrag van burgemeesters. Vorig jaar zijn voor het eerst sinds 2015 minder drugspannen gesloten in Brabant. Een gezonde ontwikkeling, volgens Renze Salet, criminoloog aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Burgemeesters zouden wat haar betreft niet de rol van sheriff op zich moeten willen nemen. Niet voor niets hebben burgemeesters andere taken dan officieren van justitie.

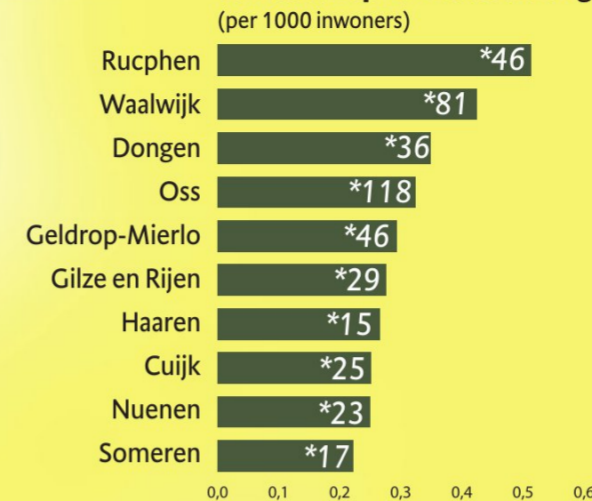
Hoewel zij geen rol in het strafrecht hebben, blijkt uit recent onderzoek van Salet en hoogleraar Henny Sackers dat de toepassing van de Wet Damocles in de praktijk een steeds meer straffend karakter heeft gekregen. „Soms gaat het bij een woningsluiting alleen nog maar om het straffen of het raken van betrokkene”, stelt Salet. Het falen van het strafrecht (rechtszaken die vastlopen, lage straffen) speelt daarbij een rol. „Op deze manier wordt geprobeerd de ervaren problemen in het strafrecht op te lossen. Over de effecten en risico's van deze aanpak is nog te weinig bekend. Het kan zelfs averechts werken, waardoor mensen nog verder in de criminaliteit verstrikt kunnen raken.”

Michelle Bruijn, gepromoveerd op een onderzoek naar onder meer de Wet Damocles, constateert dat burgemeesters zich steeds vaker achter de oren krabben. „Ze kijken kritischer naar hun eigen beleid, vragen zich af of sluiting wel de juiste weg is.” Het is een zware straf. Wie met iets

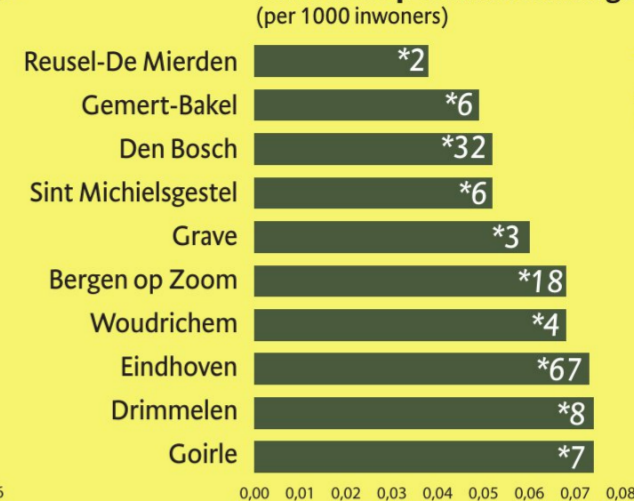
Overzicht Bibob-toetsen en Damocles-procedures Brabant (per 1000 inwoners van 2015 tot en met 2018)

* totaal Damocles-zaken over 2015 tot en met 2018

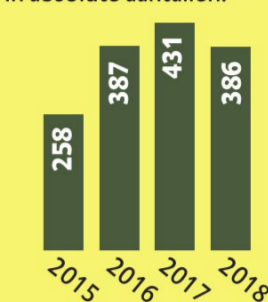
Damocles Top 10 meeste sluitingen (per 1000 inwoners)

Damocles top 10 minste sluitingen (per 1000 inwoners)

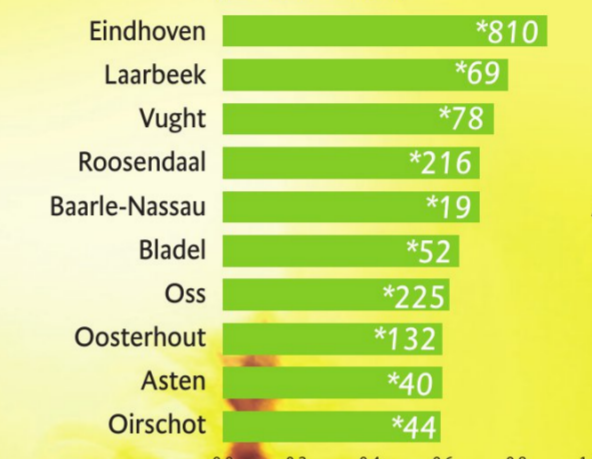

Totaalcijfers Damocles over alle Brabantse gemeenten in absolute aantallen:

* totaal Bibob-zaken over 2015 tot en met 2018

Top 10 meeste Bibob-toetsen (per 1000 inwoners)

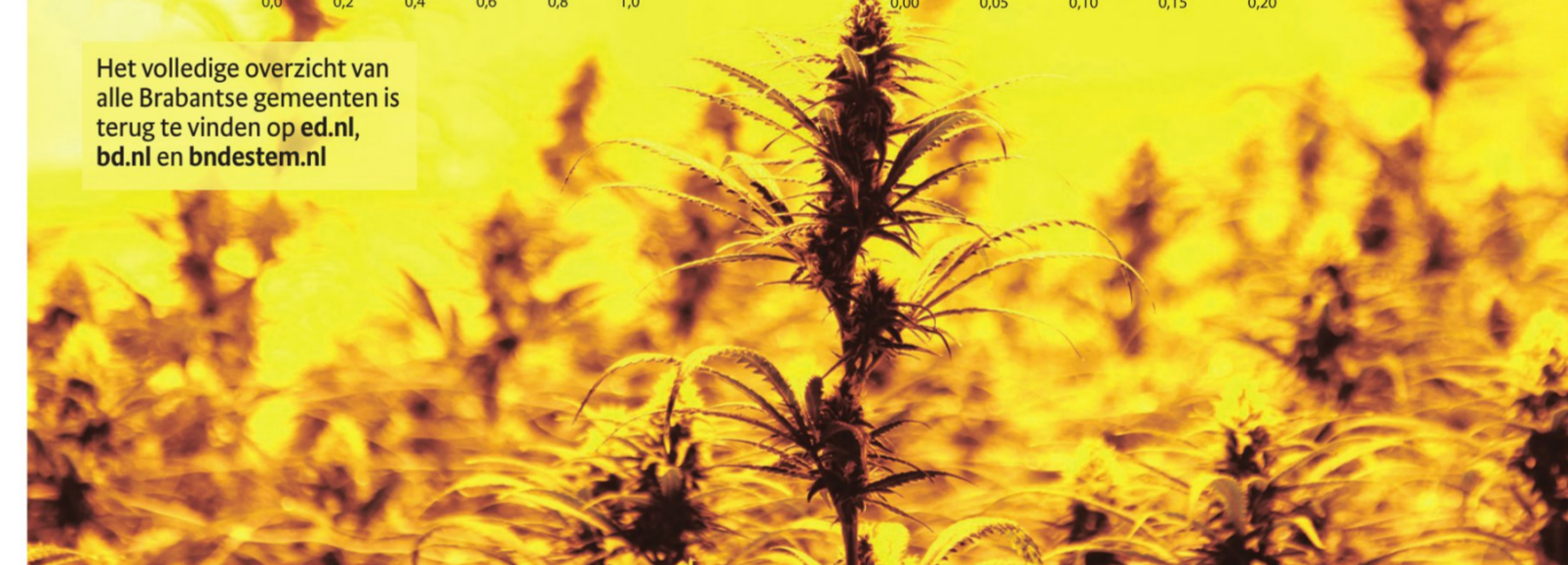
Top 10 minste Bibob-toetsen (per 1000 inwoners)

Totaalcijfers Bibob over alle Brabantse gemeenten in absolute aantallen:

Het volledige overzicht van alle Brabantse gemeenten is terug te vinden op ed.nl, bd.nl en bndstem.nl

Het volledige overzicht met alle Brabantse gemeenten is terug te vinden op BD.nl

meer dan de gebruikershoeveelheid drugs wordt betrapt, krijgt via het strafrecht hooguit een boete of taakstraf. „Dat hoor je ook van strafrechtadvocaten. Wie voor een drugsdelict terechtstaat maakt zich niet druk over de strafrechtzaak. De bestuursrechtelijke maatregelen hakken er veel meer in.”

Net als bij Damocles laten ook de Bibobcijfers grote verschillen zien. De helft van de Brabantse gemeenten toetst jaarlijks niet meer dan tien vergunningen. Eindhoven is een uitschieter met 218 Bibob-onderzoeken in 2018. Wie daar een horeca-, exploitatie- of taxivergunning aanvraagt, moet stevast met de billen bloot. Vergunningen worden in de lichtstad niet snel afgegeven. Burgemeester John Jorritsma noemt het 'een effectief afschrikmiddel' om te voorkomen dat criminele activiteiten worden gefaciliteerd.

In buurgemeente Nuenen lijkt het makkelijker om een witwaswinkel te openen. Daar werd vorig jaar geen enkele vergunning gecontroleerd. Gemeenten bepalen

ook hier hun eigen regels. De een neemt bijvoorbeeld alleen horecabedrijven onder de loep, terwijl een volgende gemeente ook de vergunningen voor bouw- en milieuactiviteiten en subsidies controleert en coffee-shops en seksinrichtingen aanpakt. Dat verklaart volgens Benny van der Vorm, gepromoveerd op de Wet Bibob, voor een deel het grote verschil in de cijfers. „Daarbij komt dat sommige gemeenten de expertise niet in huis hebben of er geen geld voor hebben.”

TK

Het voelt onrechtvaardig. Door het hantieren van verschillende regels kost het een ondernemer in de ene gemeente meer tijd, moeite en geld om bijvoorbeeld een café te openen dan in de andere. Van der Vorm snapt dat gevoel. „Maar er is geen sprake van rechtsongelijkheid. In de wet is het zo geregeld dat gemeenten een keus hebben. Het is beleidsvrijheid.” Die vrijheid heeft ook een keerzijde. „Gemeenten die vergunningen niet toetsen, krijgen de crimi-

nelen op de stoep.”

Steeds meer gemeenten zien Bibob als een nuttig instrument in de strijd tegen de ondermijnende criminaliteit. In Brabant groeide het aantal onderzoeken vorig jaar met 300 naar ruim 1300. Een toename van bijna dertig procent. Burgemeesters zijn er alerter op geworden dat ze niet voor een crimineel wagentje worden gespannen. Sint-Michielsgestel is daarvan het meest recente bewijs. De gemeente maakte tot dit jaar nauwelijks gebruik van de mogelijkheid vergunningen te toetsen, zo blijkt uit de opgevraagde cijfers. Het tij is nu gekeerd. De gemeente heeft onlangs de regelgeving aangescherpt en een Bibob-ambtenaar aangesteld. Jan Pommer, die recent afscheid nam als burgemeester van Sint-Michielsgestel, ziet het als een cadeauje voor zijn opvolger. „Die heeft nu de juiste set gereedschap in huis om de vermenging van de onderwereld met de bovenwereld te lijf te gaan”, stelde hij in het Brabants Dagblad.

Benny van der Vorm verwacht dat Bibob de komende jaren verder aan populariteit

gaat winnen. Hij plaatst daar wel een kanttekening bij. „Formeel is het bestuursrecht. Maar Bibob kan alleen werken met strafrechtelijke informatie die via het OM aangeleverd moet worden. De Wet Bibob is daarmee sterk vervlochten met het strafrecht.”

Ook hier doemt, net als bij het sluiten van drugspannen, de vraag op of burgemeesters niet te veel 'straffers' worden. Ondertussen ligt een voorstel voor uitbreiding van de Wet Bibob bij de Tweede Kamer. Burgemeesters krijgen daarmee straks nog meer mogelijkheden om vergunningen te toetsen. Sinds 1 januari dit jaar is ook de Wet Damocles verruimd. Burgemeesters mogen nu ook al panden sluiten waar grondstoffen zijn gevonden waarmee drugs kunnen worden gemaakt.

Duidelijk is dat het bestuursrecht steeds meer strafrechtelijke aspecten krijgt. Of burgemeesters daar heil in zien, moet blijken. Veel zal afhangen van de rol die ze kiezen: die van burgervader of -moeder of die van crimefighter.